Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (deveto vijeće)

15. siječnja 2015.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Direktiva 93/13/EEZ – Područje primjene – Ugovori sklopljeni s potrošačima – Ugovor o pružanju pravnih usluga sklopljen između odvjetnika i potrošača“

U predmetu C-537/13,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Litva), odlukom od 7. listopada 2013., koju je Sud zaprimio 14. listopada 2013., u postupku

Birutė Šiba

protiv

Arūnasa Devėnasa,

SUD (deveto vijeće),

u sastavu: J. Malenovský, u svojstvu predsjednika devetog vijeća, M. Safjan (izvjestitelj) i A. Prechal, suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: M. Aleksejev, administrator,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 1. listopada 2014.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za A. Devėnasa, on osobno, uz asistenciju I. Vėgėlėa, *advokatas*,

— za litavsku vladu, G. Taluntytė, A. Svinkūnaitė i R. Krasuckaitė kao i D. Kriaučiūnas, u svojstvu agenata,

— za Irsku, E. Creedon i A. Joyce, u svojstvu agenata, uz asistenciju E. Carolana, *BL* i D. McDonalda, *SC*,

— za španjolsku vladu, J. García-Valdecasas Dorrego i A. Gavela Llopis, u svojstvu agenata,

— za poljsku vladu, B. Majczyna, u svojstvu agenta,

— za Europsku komisiju, M. van Beek kao i A. Steiblytė i J. Jokubauskaitė, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: litavski

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnu odvjetnicu, da u predmetu odluči bez njezina mišljenja,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.).

2 Zahtjev je podnesen u okviru spora između Birutėe Šiba i Arūnasa Devėnasa, u svojstvu odvjetnika, povodom zahtjeva za isplatu nagrada za rad.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Uvodne izjave 10., 12., 14., 16. i 18. Direktive 93/13 glase:

„budući da je djelotvorniju zaštitu potrošača moguće postići usvajanjem ujednačenih zakonskih propisa u području nepoštenih ugovornih odredaba; budući da bi se ti propisi trebali primjenjivati na sve ugovore koji se zaključuju između prodavatelja robe ili pružatelja usluge i potrošača; budući da zbog toga iz područja primjene ove Direktive treba, između ostalog, isključiti ugovore koji se odnose na zapošljavanje, ugovore koji se odnose na nasljedna prava, ugovore koji se odnose na prava iz obiteljskog zakona i ugovore koji se odnose na osnivanje i ustrojavanje trgovačkih društava ili na ugovore o partnerstvu;

[...]

budući da ova Direktiva obuhvaća samo one ugovorne odredbe o kojima nisu vođeni pojedinačni pregovori;

[...]

budući da [...] se ova Direktiva primjenjuje također i na obrte, poduzeća i profesije [profesionalne djelatnosti javnog karaktera];

[...]

budući da se ta procjena nepoštenosti odredaba koja se provodi u skladu s odabranim općim kriterijima, posebno u prodaji ili pružanju javnih usluga gdje se usluge pružaju kolektivno čime se u obzir uzima čimbenik solidarnosti među korisnicima, mora upotpuniti tako da se najprije općenito ocijene različiti uključeni interesi; budući da to predstavlja uvjet o dobroj vjeri; budući da prilikom donošenja procjene o dobroj vjeri posebnu pozornost treba posvetiti jačini polazišta pregovaračkih strana, zatim je li potrošač bio naveden da prihvati odredbu i je li roba ili usluga prodana ili pružena na temelju posebne narudžbe potrošača, budući da prodavatelj (robe) ili pružatelj (usluge) možda ispunjava uvjet o dobroj vjeri ako postupa pošteno i pravedno u odnosu na drugu stranu o čijim zakonitim interesima mora voditi računa;

[...]

budući da bi na procjenu o nepoštenosti ugovornih odredaba trebala utjecati i priroda robe ili usluga“.

4 U skladu s člankom 1. te direktive:

„1. Svrha ove Direktive je uskladiti zakone i druge propise država članica koji se odnose na nepoštene odredbe u ugovorima koji se sklapaju između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača.

2. Ugovorne odredbe koje su odraz obaveznih zakonskih ili regulatornih odredaba i odredaba ili načela međunarodnih konvencija u kojima su države članice ili Zajednica stranke, posebno u području prijevoza, ne podliježu odredbama ove Direktive.“

5 Člankom 2. navedene direktive predviđeno je:

„Za potrebe ove Direktive izraz:

[...]

(b) ‚potrošač’ znači svaka fizička osoba koja u ugovorima obuhvaćenima ovom Direktivom nastupa za potrebe izvan okvira svojeg obrta, poduzeća i profesije [svoje profesionalne djelatnosti];

(c) ‚prodavatelj (robe) ili pružatelj (usluge)’ znači svaka fizička ili pravna osoba koja u ugovorima obuhvaćenima ovom Direktivom nastupa u okviru svojeg obrta, poduzeća i profesije, bez obzira na to je li u javnom ili privatnom vlasništvu.“

6 Članak 3. stavak 1. iste direktive glasi kako slijedi:

„Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora.“

7 Člankom 4. stavkom 1. Direktive 93/13 određeno je:

„Ne dovodeći u pitanje članak 7., nepoštenost ugovorne odredbe procjenjuje se tako da se u obzir uzimaju priroda robe ili usluga na koje se ugovor odnosi u vrijeme kada je ugovor sklopljen, sve popratne okolnosti sklapanja ugovora i sve ostale odredbe tog ugovora ili nekog drugog ugovora o kojem on ovisi.“

8 Člankom 5. te direktive predviđeno je:

„U slučaju ugovora u kojima se potrošaču sve ili određene odredbe nude u pisanom obliku, te odredbe uvijek moraju biti sročene jasno i razumljivo. Ako postoji sumnja oko značenja neke odredbe, prednost ima tumačenje koje je najpovoljnije za potrošača. [...]“

Litavsko pravo

9 Člankom 50. Zakona o odvjetništvu (Advokatūros įstatymas) od 18. ožujka 2004. (Žin., 2004., br. 50-1632) propisano je:

„1. Stranke odvjetnika nagrađuju za pružene pravne usluge u skladu s ugovorom, plaćanjem naknade dogovorene između stranaka.

[...]

3. Prilikom određivanja iznosa naknade odvjetniku za pružene pravne usluge treba voditi računa o složenosti predmeta, kvalifikacijama i iskustvu odvjetnika, financijskoj situaciji stranke i ostalim relevantnim okolnostima.“

Glavni postupak i prethodna pitanja

10 Birutė Šiba sklopila je s Arūnasom Devėnasom, kao odvjetnikom, tri standardizirana ugovora o pružanju pravnih usluga uz naknadu, odnosno 25. veljače 2008. ugovor predmet kojeg je bilo zastupanje njezinih interesa u brakorazvodnom postupku, podjeli imovine i određivanju mjesta boravišta djeteta, zatim 14. studenoga 2008. ugovor predmet kojeg je bilo zastupanje njezinih interesa u postupku poništenja transakcije koji je pokrenula i 21. siječnja 2010. ugovor kojim je ovlastila Arūnasa Devėnasa na podnošenje žalbe Klaipėdos apygardos teismasu (Regionalni sud u Klaipėdi, Litva) i zastupanje njezinih interesa u postupku pred tim sudom.

11 Načini isplate nagrada i rokovi za izvršenje tih isplata nisu bili specificirani u spomenutim ugovorima, a u njima nisu bile precizno navedene ni različite pravne usluge za koje se isplata zahtijeva ni trošak pružanja tih usluga.

12 Budući da Birutė Šiba nije isplatila nagrade u roku koji je odredio Arūnas Devėnas, potonji je pokrenuo postupak pred Klaipėdos miesto apylinkės teismasom (Općinski sud u Klaipėdi, Litva) tražeći od njega da na ime neplaćenih nagrada naloži isplatu iznosa od 15.000 litavskih litasa (LTL).

13 Rješenjem od 8. srpnja 2011. i presudom od 11. travnja 2012. Klaipėdos miesto apylinkės teismas prihvatio je zahtjev Arūnasa Devėnasa.

14 Klaipėdos apygardos teismas je presudom od 30. listopada 2012. odbio žalbu koju je podnijela Birutė Šiba.

15 Birutė Šiba je protiv te presude podnijela izvanredni pravni lijek pred sudom koji je uputio zahtjev. U tom pravnom lijeku ističe, među ostalim, da niži sudovi nisu vodili računa o njezinom svojstvu potrošača slijedom čega, protivno relevantnom nacionalnom zakonodavstvu, sporne ugovore nisu tumačili u njezinu korist.

16 Sud koji je uputio zahtjev smatra da je potrebno procijeniti može li se odvjetnik koji obavlja slobodnu djelatnost kvalificirati kao ‚prodavatelj (robe) ili pružatelj (usluge)’ i predstavlja li ugovor o pravnim uslugama sklopljen između odvjetnika i fizičke osobe potrošački ugovor sa svim jamstvima koja pripadaju spomenutoj fizičkoj osobi.

17 U tim je okolnostima Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Vrhovni sud Litve) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Može li se fizička osoba, kojoj su, na temelju ugovora o pružanju pravnih usluga uz naknadu sklopljenog s odvjetnikom, pružene pravne usluge u predmetima koji se mogu ticati osobnih interesa te osobe (razvod, podjela bračne stečevine itd.), smatrati ‚potrošačem’ u smislu propisa prava Unije o zaštiti potrošača?

2. Treba li odvjetnika koji se bavi slobodnom djelatnošću (‚(liberal) profession’ na engleskom jeziku), koji s fizičkom osobom sklopi ugovor o pružanju pravnih usluga uz naknadu, a koji ga obvezuje na pružanje tih usluga s ciljem da fizička osoba ostvari ciljeve koji nisu povezani s njezinom profesionalnom djelatnošću, smatrati prodavateljem (robe) odnosno pružateljem (usluge) u smislu propisa Unije o zaštiti potrošača?

3. Ulaze li ugovori o pružanju pravnih usluga uz naknadu koje sklopi odvjetnik, obavljajući svoju slobodnu djelatnost, u područje primjene Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. [...]?

4. U slučaju potvrdnog odgovora na treće pitanje, važno je doznati treba li prilikom klasificiranja takvih ugovora kao potrošačkih primijeniti opće ili posebne kriterije? Ako je za klasificiranje takvih ugovora kao potrošačkih potrebno primijeniti posebne kriterije, o kojim kriterijima je riječ?“

O prethodnim pitanjima

18 Svojim pitanjima, koja valja analizirati zajedno, sud koji je uputio zahtjev zapravo nastoji doznati treba li Direktivu 93/13 tumačiti na način da se ona primjenjuje na standardizirane ugovore o pravnim uslugama, poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku, sklopljene između odvjetnika i fizičke osobe koja ne postupa s ciljem povezanim s njezinom profesionalnom djelatnošću.

19 U vezi s tim valja podsjetiti da se Direktiva 93/13 primjenjuje, kao što to proizlazi iz njezinog članka 1. stavka 1. i članka 3. stavka 1., na ugovorne odredbe „ugovora koji se sklapaju između prodavatelja (robe) ili pružatelja (usluge) i potrošača“ o kojima se „nisu vodili pojedinačni pregovori“ (vidjeti u tom smislu presudu Constructora Principado, C-226/12, EU:C:2014:10, t. 18.).

20 Kao što propisuje uvodna izjava 10. Direktive 93/13, ujednačeni zakonski propisi u području nepoštenih ugovornih odredaba moraju se primjenjivati na ‚sve ugovore’ koji se zaključuju između prodavatelja (robe) ili pružatelja (usluge) i potrošača, definiranih člankom 2. točkom (b) i (c) Direktive (vidjeti presudu Asbeek Brusse i de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, t. 29.).

21 Slijedom toga, Direktiva 93/13 ugovore na koje se primjenjuje određuje ovisno o svojstvu ugovornih stranaka, odnosno ovisno o tome postupaju li one ili ne u okviru svoje profesionalne djelatnosti (presuda Asbeek Brusse i de Man Garabito, EU:C:2013:341, t. 30.).

22 Taj kriterij u skladu je s idejom na kojoj se temelji sustav zaštite uspostavljen tom direktivom, odnosno da se potrošač u odnosu na prodavatelje robe i pružatelje usluga, a vezano za pitanja koja se odnose kako na mogućnost pregovaranja tako i na razinu informacija, nalazi u podređenom položaju, što dovodi do pristupanja uvjetima koje je prethodno sastavio prodavatelj odnosno pružatelj, bez mogućnosti utjecaja na njihov sadržaj (presuda Asbeek Brusse i de Man Garabito, EU:C:2013:341, t. 31. i navedena sudska praksa).

23 Kad je riječ o ugovorima o pravnim uslugama, poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku, važno je istaknuti da, u području pružanja odvjetničkih usluga u pravilu postoji nejednakost između ‚stranaka potrošača’ i odvjetnikâ, osobito zbog neravnopravnosti koja između tih subjekata postoji kad je riječ o podacima kojima raspolažu. Naime, odvjetnici raspolažu visokom razinom tehničkih sposobnosti koje potrošači nužno nemaju, slijedom čega potonji prilikom procjene svojstva usluga koje su im pružene mogu naići na poteškoće (vidjeti u tom smislu presudu Cipolla i dr., C-94/04 i C-202/04, EU:C:2006:758, t. 68.).

24 Slijedom toga, odvjetnik koji, kao u glavnom postupku, u okviru svoje profesionalne djelatnosti pruža pravnu uslugu uz naknadu, u korist fizičke osobe koja postupa s privatnim ciljevima, jest „prodavatelj (robe) ili pružatelj (usluge)“ u smislu članka 2. točke (c) Direktive 93/13. Na ugovor o pružanju takve usluge stoga se primjenjuje režim te direktive.

25 Takvo utvrđenje ne može dovesti u pitanje javni karakter odvjetničkog poziva, s obzirom na to da se članak 2. točka (c) Direktive 93/13 odnosi na svaku profesionalnu djelatnost, bila ona javna ili privatna i da se, kao što to stoji u njezinoj uvodnoj izjavi 14., ta direktiva primjenjuje i na profesionalne djelatnosti javnoga karaktera.

26 Kad odvjetnik u ugovornim odnosima sa svojim strankama odluči koristiti standardizirane ugovorne odredbe koje je prethodno sastavio on sam ili tijela iz njegove profesionalne djelatnosti, spomenute ugovorne odredbe izravno se unose u ugovore voljom tog odvjetnika.

27 Budući da odvjetnici slobodno odlučuju o korištenju takvih standardiziranih ugovornih odredaba koje nisu odraz obaveznih zakonskih ili regulatornih odredaba u smislu članka 1. stavka 2. Direktive 93/13, ne može se tvrditi da primjena te direktive može ugroziti posebnosti odnosa između odvjetnika i njegove stranke te načela obavljanja odvjetničkog poziva.

28 Naime, u skladu s ciljem te direktive, odnosno zaštitom potrošača, javni ili privatni karakter profesionalne djelatnosti ili njezina posebna zadaća ne mogu odrediti pitanje same primjenjivosti spomenute direktive (vidjeti analogijom presudu Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs, C-59/12, EU:C:2013:634, t. 37.).

29 Kao što je to na raspravi istaknula Europska komisija, isključenjem mnogobrojnih ugovora koje ‚stranke potrošači' sklapaju s osobama koje obavljaju slobodne djelatnosti koje karakterizira neovisnost i deontološki zahtjevi koje moraju ispuniti ti pružatelji, svim tim ‚strankama potrošačima' uskratila bi se zaštita koju pruža ta direktiva.

30 Kad je riječ, osobito, o okolnosti da, u okviru svoje djelatnosti, odvjetnici moraju poštovati povjerljivost svojih odnosa sa ‚strankama potrošačima', ona nije zapreka primjeni Direktive 93/13 kad je riječ o standardiziranim ugovornim odredbama u ugovorima o pružanju pravnih usluga.

31 Naime, ugovorne odredbe o kojima se ne vode pojedinačni pregovori, osobito one sastavljene za opću upotrebu, same po sebi ne sadrže personalizirane podatke koji se odnose na stranke odvjetnikâ, otkrivanje kojih bi moglo ugroziti odvjetničku tajnu.

32 Točno je da bi sastavljanje posebne ugovorne odredbe, osobito one o načinima nagrađivanja odvjetnika, moglo, makar i neizravno, otkriti određene aspekte odnosa između odvjetnika i njegove stranke koji bi trebali ostati tajni. Međutim, o takvoj bi se ugovornoj odredbi pojedinačno pregovaralo i slijedom toga se na nju, kako to proizlazi iz točke 19. ove presude, ne bi primjenjivala Direktiva 93/13.

33 Također stoji da se, kako bi se procijenila nepoštenost ugovornih odredaba, mora uzeti u obzir narav usluga koje su predmet ugovora na koje se primjenjuje Direktiva 93/13, u skladu s njezinim člankom 4. stavkom 1. u vezi s uvodnom izjavom 18. Naime, tu procjenu treba izvršiti nacionalni sud, vodeći računa o toj naravi i pozivajući se na sve okolnosti povezane sa sklapanjem ugovora koje su postojale u trenutku njegova sklapanja (vidjeti u tom smislu presudu Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, t. 71. kao i rješenje Sebestyén, C-342/13, EU:C:2014:1857, t. 29.).

34 Slijedom toga, kad je riječ o ugovorima o pravnim uslugama poput onih iz glavnog postupka, sud koji je uputio zahtjev prilikom procjene jasnoće i razumljivosti ugovornih odredaba, u skladu s člankom 5. prvom rečenicom Direktive 93/13, treba voditi računa o posebnoj naravi tih usluga te u slučaju postojanja sumnje prednost dati tumačenju koje je najpovoljnije za potrošača, u skladu s drugom rečenicom spomenutog članka.

35 Imajući u vidu prethodna razmatranja, na postavljena pitanja treba odgovoriti tako da Direktivu 93/13 valja tumačiti na način da se ona primjenjuje na standardizirane ugovore o pravnim uslugama, poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku, sklopljene između odvjetnika i fizičke osobe koja ne postupa s ciljem povezanim s njezinom profesionalnom djelatnošću.

Troškovi

36 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (deveto vijeće) odlučuje:

Direktivu Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima valja tumačiti na način da se ona primjenjuje na standardizirane ugovore o pravnim uslugama, poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku, sklopljene između odvjetnika i fizičke osobe koja ne postupa s ciljem povezanim s njezinom profesionalnom djelatnošću.

Potpisi